

va a mai ifjúság példái és vezetői tartoznak lenni, minden fiatalnak kezébe kellene adni ezt a könyvet, különösen a visszacsatolt területen élő embereknek! Akkor válna lehetővé a szerző által annyira óhajtott közérő fokozása.

Imre Sándor legújabb munkáját őszinte örömmel üdvözljük. Az ő lelkéből áradó nemzeti felelősség bennünk is megszólaltat egy benső parancsot: igyekezzünk minél szélesebb körben felhívni az emberek figyelmét a magyar megújulás ABC-jére! Ezzel egyúttal hálánkat is méltóképpen leróhatjuk a világháború légnagyobb magyar nevelője iránta.

Evva Gabriella.

Huszt József, gróf Klebelsberg Kunó életműve. (A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, 1942. 379. old.).

Az utóbbi évtizedekben alig volt magyar államférfi, akinek közéleti munkásságát illetően olyan ellentétes nézetek keltek volna szárnyra, mint Klebelsberg kultuszminiszterségéről. Nagyméretű tevékenységét alkotásainak, építkezéseinek hatalmas sora hirdeti. Mégis gyakran érték egész életében erőshangú támadások, parlamenti és hírlapi kritikák.

Ezt a látszólagos ellentmondást akarja Huszt József gazdag és mélyrenéző monografiája feloldani. A szerző mint egyetemi tanár, azonkívül, mint a magyar közoktatásügy neves tényezője és tekintélyes szakértője közelállott a nagy miniszterhez. Így a munkatárs jólétesültségével sőt beavatottságával tudja Klebelsberg tárgyias jellemképét és egyben kimerítő működésrajzát felvázolni. Fejtegetéseinek tárgyilagosságát éppen azáltal igyekszik biztosítani, hogy Klebelsberg azon feljegyzések alapján ismerteti, amelyeket a miniszter olvasmányairól, eszméiről és terveiről készített. Ezeknek a naplószerű elmulkedéseknek világánál derül fény Klebelsberg hatalmas olvasottságára, széleskörű érdeklődésére, éber problémalátására és ügybuzgó jóhiszeműségére.

Allamférfiúi meggyőződésének alapelve volt a nemzet erejének fokozása a kulturális öntudatraébresztés révén. Ezért fordult figyelme még közéleti pályája elején a nemzetiségi kérdés felé; ezért vállalt tevékeny szerepet a Julián-egyesület munkájában, melynek célja volt ápolni a nemzetiségi vidékeken élő szóránymagyarok népiskola-ügyét. Főleg a nemzetiség és közművelődési kérdés-komplexus alapos ismerésének tulajdonítható, hogy hamarosan kultusz-államtitkár, majd miniszterelnökségi államtitkár lett. A Bethlen-kormány alatti rövid belügyminisztersége után pedig 1922-ben mint kultuszminiszter kézbevette az elárvelt magyar művelődés gondozását.

A kultuszminiszter nagyarányú tevékenységét Huszt a következő fejezetekben ismerteti: 1.) A meglevő kulturális örökség megmentése, továbbá középeurópai hivatásunknak igazolása a tényleges kulturfőlény bizonyítékaival. 2.) A tudománypolitika eredményes szervezése. (A Gyűjtemény-egyetem, az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ, az Orsz. Természettudományi Tanács, a tihanyi Élettani Intézet megalkotása. Ezenkívül az ösztöndíj-ügy rendezése és külföldi magyar Kollégiumok létesítése). 3.) A csonkaországi egyetemek kérdése, 4.) A középiskolai reform. 5.) Népiskolai építő-programja. 6.) Klebelsberg városrendezési tevékeny-

sége és művészetpártolási elvei. 7.) A magyarság ügyének képviselője a külföld előtt a sportkérdések felkarolása révén. 8.) Klebelsberg publicisztikai tevékenysége. Az *Epilogus*-ban bemutatja Huszti Klebelsberg »pazarlásait« a számok világánál. Itt a szerző a filológus adatszerű pontosságával és a historikus egységbenlátó értékelésével világítja meg Klebelsberg életművében azokat a tényeket is, amelyek a szélesebb körök tudatában — helytelen tájékoztatás folytán — mint vádpontok szerepeltek.

A műből Klebelsberget úgy ismerjük meg, mint az összeomlás és az új életkezdés korának egyik legtevékenyebb sőt az alkotás állandó lázas kettévágyában élő államférfiát. Valóban »tervkovács« volt, akiben az eszmék, ötletek, tervek szinte buja gazdagsággal sarjadtak. Az ő sokágú, hajszolt iramú és lendületes tevékenységéből érthető, hogy nem minden tervét sikerült teljesen megérett állapotban vinni a közélet vérkeringésébe. Főleg a középiskolai törvénynek nem kellő higgadtsággal és elfogulatlansággal való újraátdolgozása eredményezett sok visszasságot sőt bizonytalanságot. Ezeknek a kérdéseknek egészségtelen hullámmását igyekszik Huszti lélektani és tudománypolitikai pártatlansággal érzékeltetni. Így igazolódik eljárásán a klasszikus mondás: *Amicus Plato, sed magis amica veritas*. Hiszen éppen az árnyoldalak kiemelése lesz a szerző történetírói hitelének legfőbb záloga. Ez biztosít arról, hogy a tárgyilagos meggyőződés hangján ismertette és méltatta Klebelsberg érdemeit is, melyek Huszti műve alapján most már a maguk méltó fényükben állanak előttünk.

Klebelsberg életművének ezt a mélyreható tárgyalását azzal az érzéssel olvashatjuk, hogy optimista miniszterünk megmutatta a módot, hogyan emelkedhet egy nép — akármilyen anyagi és szellemi megaláztatás mélyéből is — a szellemiség és kultúra révén az erőszak és balsors fölé.

Visy József.

Visy József, *Görög embereszemély és paideia*. Szeged, 1943. 133 old.

Könyvének bevezető lapjain három kérdést kíván az író tisztázni: 1. miben áll életszemléleti szempontból az erkölcsi érték fogalma? 2. hogyan keletkezett ez az etikai értéktudat az ókor irodalmában? 3. milyen eljárási módot követ a klasszikus művek elemzésében?

1. Ami az első kérdést illeti, helyes, hogy az érték fogalmát alkalmazott formájában próbálja meghatározni s úgy mint irányadó tényezőt felfedni a gyakorlati élet szempontjából. Lehet, hogy ezzel kissé eltávolodik a csupán elméleti feladatokat szolgáló értékbölcselettől, de abban igaza van, hogy az értékelő magatartás elvi tudománya nem függetlenítheti magát a morális szabályok megjelölésétől. Az így megvilágított életszemlélet talán elméletben kevesebb, de a valóságban több a pusztán elméleti világnézetnél. Igazában csak így derülhet fény a tettek erkölcsi tudatosságára. Nem túlegyszerű az ilyen vizsgálat, mert nem tud minden érvényre jutni ami értékes, de viszont Visy jogosan állapítja meg, hogy pl. »az igazság, nemesség, szépség akkor is értékek maradnak, ha egyes korok értelmi eltévelyedése vagy erkölcsi eldurvulása miatt követelményeik nem valósulhatnak meg«. (44).